

Om åndens og sprogets deroute i et ensrettet Europa

- af Søren R. Fauth

Alle varmerekorder er slået i år, opvarmningen er global, siger man. Det varer ikke mange år før vi her i Norden kan gå i korte ærmer året rundt. Ude i min have, bag det filistrøse fletværk der adskiller min parcel fra naboens, har en enkelt busk stået i blomst hele vinteren. De fleste er enige om at de apokalyptiske klimaforandringer skyldes udslippet af drivgasser, menneskets griske udbytning af naturens ressourcer. Ikke nok med at vi driver rovdrift på hinanden, vores rovdyrinstinkter gør at vi udnytter alt omkring os til bristepunktet. Sådan er vi, og sådan vil vi altid være. Det er vores natur. Ligesom det er en del af vores natur at drive tingene ud i det ekstreme.

Varmerekord, og i skrivende stund nedbørsrekord, i Europa og alligevel denne isnende kulde der blæser ind over Aftenlandet i disse år, denne frygtindgydende tomhed der fyger ind fra øst og vest, denne fuldkomne mangel på ånd og værdi der stikker bare en lille smule dybere end den nye Audi A8, eller et »Ulla og Søren-køkken fra Invita« med kogeø i midten. Denne glubske leflen for den laveste fællesnævner, det opportune, det tilpassede, uegentlighedens MAN. Den åndelige udsultning af NÅ-Generationen, som jeg desværre selv tilhører, må snart have nået et punkt hvor den mentale byld brister, eller skal der gå endnu flere årtier inden vi skraber bunden helt og dør af iltmangel på en varm vinterdag, siddende fastfrosset til en stol foran en eller anden ligegyldig skærm der stråler af kulde og fylder os med møg?

Ånden har aldrig haft det dårligere i Danmark end i disse år. Engang var der status i ånd og lærdom, engang – og vi skal ikke mere end 30 år tilbage i tiden – var det forbundet med anseelse og anerkendelse at man var forsker, lærer, kunstner, digter, lærd, i dag er det bankmanden, blikkenslageren og direktøren

Søren R. Fauth

der hyldes og fejrer de store triumfer. Det er Lars Kolind og hans kur, jægersoldaten B.S.Christiansen og erhvervslederen der med sine »lean-visioner«, sit rædselsfulde »dænglish« og sine lomme filosofiske flokler lader denne epoke gå over i historien som en af de hulest klingende nogensinde. Godt hjulpet på vej af reformlidelige politikere der på det nærmeste afskaffer de klassiske dannelsesfag latin og græsk i gymnasiet og langsomt amputerer alle andre fremmedsprog end engelsk, udsulter kulturen og ånden. Landets humanistiske fakulteter frister i disse år en skyggeeksistens på kanten af samfundets afgrund, radmagre, afpillede til knoglerne, som vi er.

Selv at vågne op en morgen og mærke at man er blevet en del af denne stupiditet, at man langsomt overgiver sig til det epidemiske sløvsind, er langt mere skræmmende end noget andet apokalyptisk scenarium jeg kan forestille mig. Den aftenlandske kulderekord er for længst sat, og meget tyder på at det bliver endnu koldere i Europa. Hvorfor denne allestedsnærværende smålighed? Hvorfor denne ensretning? Hvorfor dette aldeles unødvendige fedteri med ånden?

Alle medicinske ekspertudsagn tyder på at verdens største sygdom, globalt set, i de kommende år vil være af mental karakter: Stress og depression ligger allerede nu som en tung dyne under og over ozonlaget og truer med at kvæle store dele af den europæiske population i apatisk ligegyldighed. Det overfladiske, nutidsfikserede pengesamfund er dræbende kedsommeligt. Den stadigt tiltagende åndelige afmagring af de vesterlandske befolkninger truer med at braklægge de kommende generationers mentale aktivitet, helt. Tænk bare hvilke uheldsvangre konsekvenser det ville få for den økonomiske vækst i Danmark hvis mine tre børn kommer ud i den anden ende af den danske uddannelsesfabrik med et endnu ringere udbytte end mit eget?

Hvorfor, spørger jeg igen, denne ensretning af vores samfund? Hvorfor denne uvilje i Danmark mod åndens frugter? Behøver den materielle overflod ligefrem at udelukke tænkningen, den sproglige mangfoldighed og dannelsen? Vi europæere kan i disse dage glæde os over at værdier som frihed og demokrati har sejret i den vestlige verden. Desværre kan vi ikke glæde os over europæisk

Om åndens og sprogets deroute i et ensrettet Europa

mangfoldighed. Vi kan vederkvæges ved vores samtalekøkkener, firehjulstrukne automobiler, fladskærme, navigationssystemer, kogeøer og mad i så lange baner at vi bliver nødt til at løfte adskillige tons jern i det lokale fitnesscenter for at undgå fedmeepidemier. Den materielle overflod er vulgær. Vi har bedre råd end nogensinde før, og alligevel lever vi i et land hvor man snart ikke længere kan studere fremmedsprog, litteratur, filosofi og kultur på allerhøjeste internationale uddannelsesniveau.

Den Europæiske Unions hensigtserklæringer om samhørighed under hensyntagen til og stimulering af den sproglige og kulturelle pluralitet er godt i gang med at styrte sammen. Vores ansvarlige politikere, der burde vogte nidkært over sproget og den kulturelle diversitet, gør tilsyneladende intet konkret for at forhindre den angelsaksiske sprogimperialisme der truer med at ødelægge vores modersmål. Det engelske sprogmonopol er et symbol på den åndelige armod i Europa. Sproget bærer ånden, og det er ganske utænkeligt at forestille sig en nutidig Kierkegaard (vi spejder forgæves efter ham), Johannes V. Jensen, Henrik Pontoppidan og H. C. Andersen skrive sig ind i den europæiske åndshistories førsterække på »dænglish«. H. C. Ørsted og Niels Bohr udelukkende på engelsk? Inger Christensen, Ursula Andkjær Olsen og Simon Grotrian på engelsk? Goethe, Kafka, Hegel, Kant, Schopenhauer, Nietzsche, Heidegger, Husserl på engelsk? Sartre, Derrida, Foucault på engelsk? Cicero, Plautus, Ovid, Homer? Helt utænkeligt, aldeles udelukket. Hvis vi først sælger ud af vores modersmål, sælger vi ud af vores sidste mulighed for at tænke og tale originalt. Vores markedsværdi og konkurrencedygtighed vil svinde ind. Men miseren stopper ikke ved den vanrøgtende adfærd over for vort eget sprog.

Ligeså slemt, skadeligt og unødvendigt er det at europæiske hovedsprog som tysk og fransk i disse år er i fare for at lide druknedøden. At forbindelsen til det tyske sprog, dets litteratur og filosofi kappes, er blot et af mange tegn på et alarmerende kulturelt forfald, en trist manifestation af det erindringsløse, nutidsfikserede menageri vi trækkes rundt i. Den åndelige død truer ikke bare Danmark, men også Tyskland, Spanien, Italien. Det er sigende at Frankrig – til dels også Tyskland – er det land der i det 20. og 21. århundrede har fostret de

Søren R. Fauth

mest originale tænkere. Givetvis fordi franskmændene og tyskerne (så længe det varer) stadig holder deres eget sprog i hævd og sætter den almene dannelse højt.

Det er vanskeligt ikke at få ordet globalisering i den gale hals. Der er intet galt med globalisering som sådan, tværtimod, men med den ensidige udlægning af begrebet som erhvervslivet og en stribe af vort lands fremmeste politikere gør sig skyld i. Skammeligt og pinligt at fejludlægningen, der ganske strider mod de smukke fælleseuropæiske hensigtserklæringer om kulturel mangfoldighed, også har bredt sig til landets højeste uddannelsesinstitutioner. Globalisering, et af Aarhus Universitets udmærkede satsningsområder, har intet med ensretning af sprog og kultur at gøre. Hvordan i alverden det er lykkedes den angelsaksiske kultur – og særligt den der har sat sig som en lattervækkende nar på det fælleseuropæiske managementsprog – at få os danskere (og en stribe af andre europæiske folkeslag) til at optræde som pseudoenglændere, er ikke bare ubegribeligt, men decideret fordummende, forarmende, plagsomt at skue og, frem for alt, høre på. At ophøje ét sprog og én kultur til det eneste efterstræbelsesværdige, har intet som helst med globalisering at gøre, snarere med provinsielt knoldesparkeri.

Hvis det er sandt at den moderne (globaliserede) verden for alvor tog sin begyndelse i renæssancen, var det måske en idé at gøre renæssancemennesket til ledestjernen for åndens dannelse og vedligeholdelse i fremtidens Europa. Det ville ganske vist kræve at vi postede penge i det økonomisk urentable, men netop det har vi bedre råd til nu end nogensinde før. Det lærde renæssancemenneske, hvoraf der findes ganske få i dagens Danmark, er den sande globaliserede kosmopolit. Han eller hun behersker latin og oldgræsk, taler og forstår fransk, italiensk, tysk og engelsk. Jeg kan kun begræde at jeg ikke selv er en af disse få.

Ånden skal ikke være nyttig, forskning, dannelse og bevaring af vores fælles kulturarv bærer en værdi i sig selv der rækker langt hinsides enhver økonomisk beregning og rentabilitet. Det kunstnerisk sublime, de innovative forskningsgennembrud (også inden for de kulturbærende og bevarende humanistiske discipliner) finder aldrig sted der hvor tanken ledes af specifikke samfundsmæssige, politiske og økonomiske hensyn, aldrig! Den vidunderlige

Om åndens og sprogets deroute i et ensrettet Europa

paradoksale sandhed, og overtidslige retfærdighed, er at det er disse urentable og samfundsskadelige nørder der lever i lukkede enklaver hinsides det gavnlige og nyttige, der ender med at tænke de tanker der fører til samfundets åndelige og materielle vækst. Den kulturbærende og kulturbevarende dvælen er forudsætningen for det »nye«. I mange år har amerikanerne og englænderne været klar over dette. Af samme grund er de førende inden for stort set alle videnskaber. Hvis de danske universiteter skal løftes ud af middelmådighedens sump, og det skal de, kræver det ikke bare et radikalt opgør med den danske jantelovsmentalitet, det indebærer også en forsknings- og uddannelsespolitisk vilje til at bruge penge på det urentable og unyttige. Så længe det budskab ikke trænger igennem den nytteorienterede managementretorik og fladpandede kortsynethed spiller vi i »røven af fjerde division« og forbliver anæmiske svæklinge sammenlignet med forskningens verdenselite. Meget tyder på at noget er ved at ændre sig, at elite ikke længere er et bandlyst begreb. Vi har en storsindet og kreativ rektor ved Aarhus Universitet med højt til loftet. Lad os tro det samme om vores politikere.

På min arbejdsplads Institut for Sprog, Litteratur og Kultur ved Aarhus Universitet er de små sprog- og kulturfag (Tysk, Romansk og Klassisk) efterhånden så afpillede at det nærmer sig det komiske. En enkelt fastansat lærer forsøger p.t. at få et »helt« spanskstudium til at fungere, én person mutters alene ved landets næststørste universitet! Stort bedre er det ikke på Fransk, Italiensk, Tysk og Klassisk. Enten tilføres disse fag ressourcer udefra, uden smålig skelen til produktivitet og økonomisk vækst, eller også kan Helge Sander og konsorter ligeså godt lukke salamifabrikken. Hvor er det dog sølle og pinligt for så rigt et land som Danmark at ånden, kulturen og den sproglige mangfoldighed har så trange kår. Hvor er det fedtet og forstemmende.

Dansk erhvervsliv kalder og har længe med rette kaldt på tyskkyndige medarbejdere, alligevel findes der i skrivende stund ingen nye professorater i tysk litteratur og sprog ved de danske universiteter, og det på trods af de tætte historiske, kulturelle og økonomiske bånd der knytter os sammen med vores nabo mod syd. Ingen nye professorater, endsige lektorater, så langt øjet rækker.

Søren R. Fauth

Hvis tyskfaget, det vidunderlige tyske sprog, den prægtige tyske litteratur og filosofi, ikke skal dø helt ud i Kongeriget Danmark, og hvis erhvervslivet skal have sit ønske om tysksproglig og kulturel kompetence opfyldt, er det tvingende nødvendigt at Helge Sander og Bertel Haarder griber ind, nu.

Bertel Haarder har blik for elendigheden, men blikket gør det ikke alene. Der må handling til. Den nye gymnasiereform, der er dårligere og mere overfladisk end alle tidligere, bør omgående ændres. Et minimum af klassisk dannelse i den danske gymnasieskole, må være på sin plads. Derudover bør tysk og gerne et fremmedsprog mere indføres i folkeskolens allerførste år som obligatoriske fag. Kun på den måde sikrer vi sproglig og kulturel mangfoldighed og forhindrer at Danmark bliver en engelsk provins, befolket af halvstuderede, »dænglishtalende« røvere.

Skal vi fodre ånden eller lade den sygne hen i depression og overfladisk materialisme? Har vi virkelig ikke råd til at fylde andet end hurtige kalorier i knolden? Skal vi virkelig gå over i historien som dem der afskaffede det dannede menneske, drev rovdrift på alt det der er værdifuldt i sig selv, og som peger på det eneste der adskiller os fra vores animalske lidelsesfæller (hesten, koen, grisen, fåret), nemlig vores evne til at reflektere over og abstrahere fra vores egen eksistens, vores medfødte nysgerrighed og utrolige indlæringsevner?

Lad os et kort øjeblik hvile ved tanken om en dansk koncernechef eller toppolitiker der ved en international forhandling ubesværet skifter mellem sprogene tysk, italiensk, fransk, spansk og engelsk, som kan sin Holberg og Kierkegaard på fingerspidserne, passager fra Goethes *Faust* udenad, alenlange shakespearske blankvers, ovidske oder og meget andet godt fra Europas bugnende åndelige forråds-kamre. En sådan klassisk dannet forretningsmand, der først *efter* sin dannelsesrejse har sat sig ind i principperne bag »lean-production«, et sådant i sandhed globaliseret renæssancemenneske, ville kunne udrette økonomiske mirakler og vælte sine europæiske og oversøiske samarbejdspartnere omkuld, al den stund også den økonomiske magt er sprogligt og kulturelt forankret. Magten, den økonomiske og politiske, ligger i sproget. Den bedste retor vinder fjernsynsdebatten og den politiske magt. Vores egen

Om åndens og sprogets deroute i et ensrettet Europa

statsminister er en glimrende retor, og han forstår, er jeg sikker på, intuitivt hvad jeg taler om.

I USA og England har man i erhvervslivet længe været klar over at en klassisk skolet litterat fra et af landets eliteuniversiteter (Yale, Harvard, Chicago, Cambridge, Oxford) er mindst ligeså meget værd som en økonom. Hvornår mon det går op for de danske koncerner at diversitet og åndfuldhed rimer ganske fortrinligt på økonomisk rentabilitet? Det danske arbejdsmarked, både det offentlige og det private, er håbløst forældet, forstokket og dødt. Hvor er alle filosofierne, litteraterne, kunsthistorikerne og sprogeksperterne i de danske ministerier, i de store virksomheder? For nylig sad jeg til et privat selskab ved siden af en investor fra London. Englænder af æt, men desværre ganske indbildsk og uden *esprit*. Det glædede mig dog usigeligt at høre at han fandt sit lukrative erhverv særligt spændende fordi stort set ingen af hans kollegaer var uddannede økonomer. Mange var, bedyrede han, humanister.

Vi har det økonomiske råderum til at rykke op i den internationale superliga, men hvis ikke luften skal gå af ballonen, kræver det at ånden følger med, ellers ender Danmark og Europa om få år i et mentalt Sahara. Vi står ved en skillevej.